

Accountancy & fiscaliteit

LVAB

b larcier
business

nr 24 // 21 juni 2018

n i e u w s b r i e f
over fiscaliteit, accountancy en vennootschapsrecht

Nieuwe wetgeving coöperatieve vennootschap

Hannes Hollebecq, master in de sociologie en in de beleidseconomie en Lieve Jacobs, master in de rechten. Beiden werken als adviseur bij Cera, dienstverlening coöperatief ondernemen.

Cera is een coöperatie van 400.000 vennoten die zorgt voor economische en maatschappelijke meerwaarde op drie vlakken, geïnspireerd door de waarden en principes van F.W. Raiffeisen. Cera gelooft sterk in het coöperatieve ondernemingsmodel en werkt daarom aan de eigentijdse invulling en verdere ontwikkeling van de coöperatieve ondernemingsvorm via het versterken en ondersteunen van het ecosysteem rond coöperatief ondernemen. Via haar dienstverlening coöperatief ondernemen, informeert, inspireert en adviseert Cera mensen, organisaties en beleid over coöperatief ondernemen. Onder het label 'Cera Coopburo', een dienstverlener binnen de kmo-portefeuille, begeleidt Cera via advies en coaching zowel nieuwe initiatieven als gevestigde coöperaties in diverse sectoren en types coöperaties. Daarnaast biedt Cera een uitgebreid vormingsaanbod aan en verkent vanuit actuele maatschappelijke uitdagingen nieuwe toepassingsmogelijkheden voor coöperatief ondernemen.

Cases

"Mijn bedrijf staat waar het nu staat dankzij mijn 18 medewerkers. Enkele jaren geleden hebben we een bonusplan ingevoerd, maar dit gaat voor mij niet ver genoeg. Ik wil ook het eigenaarschap van mijn onderneming delen. Ik heb daar ooit eens een reportage over gezien. Kan jij me verder helpen?"

"Ik heb twee heel goede medewerkers in mijn boekhoudkantoor. Ik zou beide boekhouders nu al mee willen betrekken in mijn vennootschap, om de overdracht van mijn praktijk zo stilaan voor te bereiden. Hoe doe ik dat het beste?"

"Wij willen onze multidisciplinaire artspraktijk organiseren waarbij wij functioneren op basis van gelijkheid tussen de artsen, de vroedvrouwen, de kinesisten en de psychologen. Hoe pakken we dat aan?"

Het model van een werkerscoöperatie kan op deze vragen een mogelijk antwoord bieden.

"Als retailers, kleinhandelaars willen we ons wapenen tegen grote e-webshops. We willen graag samen investeren in een website en we willen samen promotie voeren. We willen wel elk onze eigen identiteit kunnen bewaren. Hoe pakken we

dit het beste aan?"

"Als zelfstandige opticien wordt het steeds moeilijker om ons te verweren tegen de ketens waar ingezet wordt op de laagste prijs. Onze leveranciers verplichten ons tot minimale afnames, ze werken met gestaffelde kortingspercentages, de publiciteitskosten swingen de pan uit ... Kunnen we ons niet samen organiseren?"

Het model van een ondernemingencoöperatie kan op deze vragen een mogelijk antwoord bieden.

"Het parochielokaal staat te koop. Kunnen we dit als inwoners van onze gemeente niet samen aankopen?"

"Wij willen met ons dorp een lokaal warmtenet aanleggen. Hoe regelen we dat?"

Het model van een burger- of consumentencoöperatie kan op deze vragen een mogelijk antwoord bieden.

Bij alle bovenstaande situaties kan een coöperatief model het antwoord zijn.

Wat is een coöperatie?

Maar wat is dat, een coöperatie? Is dat een cvba, een coöperatieve vennootschap, een juridische vorm om een vennootschap te structureren? Voor Cera is het veel meer dan

deze **week** :

Nieuwe wetgeving coöperatieve vennootschap

1

dat: het is een specifiek en uniek ondernemingsmodel. We spreken over een coöperatie of coöperatieve onderneming.

De Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA) definieert een coöperatie als "een autonome organisatie van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele behoeften en ambities te behartigen door middel van een onderneming waarvan ze samen eigenaar zijn en die ze democratisch controleren".

Wat is hier zo specifiek aan? Coöperaties zijn 'missiegedreven' ondernemingen, zij willen de gemeenschappelijke behoefte(n) van hun vennoten vervullen. Dit kunnen heel diverse behoeften zijn:

- Burgers/consumenten vinden een bepaald goed of dienst niet in de markt, of denken dat het goedkoper of kwaliteitsvoller kan.
- Mensen willen (samen) werken/ondernemen.
- Ondernemingen (zelfstandige ondernemers, kmo's, organisaties) hebben redenen om samen te werken rond een of meerdere aspecten van hun bedrijfsvoering.
- ...

Met hun probleem of opportuniteit wachten ze niet op de markt of de staat om het op te lossen. Neen, ze nemen het heft in eigen handen en verenigen zich in hun gezamenlijke onderneming om hun doel te realiseren.

Een coöperatie wil die gemeenschappelijke behoefte van haar vennoten invullen. Vaak is dat via een heel directe economische transactierelatie. Zo zijn de vennoten niet alleen aandeelhouder, maar tegelijk ook klant, of werk(nem)er, of leverancier. Dit noemen we de 'dubbele hoedanigheid' van de aandeelhouder in een coöperatie. Het kan ook indirect als burger.

Wie zich precies verenigt, bepaalt dus heel sterk het doel van deze onderneming. Daarom deelt Cera coöperaties in op deze wijze.

1. Werkerscoöperaties

Een werkerscoöperatie is een onderneming waarvan 'de werkers' de eigenaars zijn. Het zijn mensen die samen werken en ondernemen binnen hun gemeenschappelijke onderneming. De werkers zijn de aandeelhouders: zij controleren en (sommigen be-)sturen samen. Arbeidsrechtelijk kunnen de vennoten zowel werknemers als zelfstandigen zijn. Vandaar dat we spreken over 'werkers'.

De redenen kunnen divers zijn:

- van zelfstandigen die inzien dat ze om verschillende redenen beter samenwerken in één onderneming: schaal- en bereikbaarheid, een gedeelde backoffice, betere werk-levensbalans enz.
- tot de kracht van mede-eigenaarschap door de (mede)werkers: dit creëert immers o.a. verantwoordelijkheidsgevoel, langetermijndenken, zelfontplooiing en impliceert participatie, risico- en resultaatdeling. Denk hierbij ook aan de mogelijkheid van bedrijfsverdracht aan de medewerkers om zo te

werken aan de continuïteit van de onderneming.

2. Ondernemingencoöperaties

Een ondernemingencoöperatie is een onderneming van en voor zelfstandige ondernemers, bedrijven of organisaties. Zij verenigen zich in een coöperatie om een of meerdere activiteiten van hun waardeketen/bedrijfsvoering samen te doen. Denk bv. aan:

- het delen van activa zoals gebouwen, machines of software;
- het samen beheren van allerlei grondstoffen, producten of diensten;
- het samen verwerken en creëren van toegevoegde waarde van individueel geproduceerde goederen en diensten;
- samen investeren in innovatie;
- ...

Ondernemingen zijn dan ook vaak aandeelhouder-klant van een dergelijke coöperatie. Aangezien ze samenwerken rond slechts een of enkele activiteiten, kunnen de individuele ondernemingen hun zelfstandige identiteit behouden en tegelijk sterker in de markt staan. Het zijn de vennoten, de ondernemingen, zelf die beslissen hoever ze gaan in hun samenwerking: een verschil met bv. het klassieke franchisingstelsel.

Als zelfstandige producenten hun producten gemeenschappelijk verwerken en vermarkten via hun coöperatieve onderneming, zijn zij vaak aandeelhouder-leverancier.

3. Consumenten(2.0)- en burgercoöperaties

Een consumentencoöperatie is een onderneming die eigendom is van de consumenten. In het verleden werden deze vaak opgericht om de prijs van het product/dienst te verlagen en/of de kwaliteit ervan te verhogen.

Sinds enkele decennia verenigen burgers zich ook in een coöperatie om een nieuw product of dienst op de markt te zetten. Consumenten worden dan vaak zelf producenten, vandaar dat we spreken over 'prosumenten' of consumenten 2.0. Een bekend voorbeeld zijn de energiecoöperaties.

We spreken over burgercoöperaties wanneer er geen directe transactierelatie is.

4. Multistakeholdercoöperaties

In een multistakeholdercoöperatie verenigen verschillende soorten – minstens twee – belanghebbenden zich in één onderneming: van leveranciers, werkers en klanten tot de overheid.

Dit is geen evident model uiteraard, want je haalt allerlei conflicten, die normaal extern ('op de markt') worden beslecht in de onderneming. Denk bv. aan een discussie over de prijsvorming tussen leveranciers en consumenten. Maar om diezelfde reden heeft dit model het potentieel om een enorm waardevol model te zijn.

Verskil met andere ondernemingsmodellen: de gevolgen van de 'doelmaximalisatie' en 'dubbele hoedanigheid'

Bij de diverse types coöperaties kwam de "dubbele

hoedanigheid" duidelijk naar voren: in een coöperatie heeft men steeds nog een bijkomende hoedanigheid dan enkel die van aandeelhouder. Dit maakt dat een vennoot meerdere relaties heeft tot zijn coöperatieve onderneming:

- Transactierelatie (user-benefit): voordelen voor de gebruikers in functie van 'het waarom', de missie van de coöperatie. De vennoten gebruiken de dienstverlening van de coöperatie. Dat kan als klant, leverancier of werk(nem)er zijn. Het kan ook indirect, als burger heeft men dan geen directe transactierelatie, maar streeft men wel samen een bepaald doel na. Deze 'transactierelatie' staat centraal, want dit is de bestaansreden van de coöperatie. Het is op basis van deze behoefte dat men vennoot wordt.
- Investeringsrelatie (user-owner): eigendom van gebruikers. De vennoten investeren – voorzien het kapitaal – zodat de onderneming de dienstverlening kan opzetten. Ze zijn dus samen eigenaar.
- Zeggenschapsrelatie (user-control): controle door gebruikers. De vennoten controleren en (sommigen be-) sturen de coöperatie democratisch in functie van de missie: werkt onze coöperatie nog steeds in functie van onze gemeenschappelijke behoefte(n)?

Geen bedrijfswinstmaximalisatie op niveau van de coöperatie

Kenmerkend aan de coöperatie is dat deze niet zozeer streeft naar maximale bedrijfswinst op het niveau van de coöperatieve onderneming, als wel naar het 'maximaliseren van de bevrediging van de gemeenschappelijke behoeften' van de vennoten. Uiteraard maakt ook een coöperatie winst: je moet reserves aanleggen voor toekomstige investeringen of slechte tijden. Maar het rendement op het kapitaal zit hem niet in het maximaliseren van het dividend of de meerwaarde bij uitstap. Zo kan kapitaal als productiefactor in een coöperatie wel vergoed worden, maar dan wel 'matig'. Wat matig betekent, is een discussie voor de groep. Doorheen de geschiedenis zien velen dit als iets meer dan de geldende intrestvoet op het spaarboekje. Het is tenslotte risicokapitaal.

Het rendement in een coöperatie komt anders: een coöperatie wil in de eerste plaats waarde creëren door een goede dienstverlening te bieden aan haar vennoten, op basis van de gedeelde behoeften. Zo zijn coöperaties ondernemingen waar de winst 'anders' wordt gerealiseerd. Men ziet deze niet direct onder het streepje van het bedrijfsresultaat. Vaak ziet men deze boven dat streepje: in een bedrijfsopbrengst en in vele gevallen zelfs als bedrijfskost. Denk hierbij bijv. aan de 'kostprijs' van arbeid in een werkerscoöperatie of die van grondstoffen of goederen in een coöperatieve onderneming waar de leveranciers de aandeelhouders zijn.

Restorno/nabetaling

Een logisch gevolg van deze 'doelmaximalisatie' is de praktijk van de coöperatieve restorno/nabetaling. Een restorno is resultaatgebonden, maar het is geen resultaatverdeling: het wordt uitgekeerd in verhouding tot de transactie die een vennoot met zijn coöperatie realiseert. Het is het bedrag dat de coöperatie(-afnemer)

door het boekjaar heen meer had kunnen betalen aan de vennoot(leverancier/werker) voor zijn/haar product of dienst, of dat de (afnemer-)vennoot goedkoper had kunnen aankopen bij zijn coöperatie. In het eerste geval noemen we het 'coöperatieve nabetaling', in het tweede 'restorno'. Het wordt trouwens algemeen aangenomen dat restorno's noch fiscaal noch boekhoudkundig als winst kunnen worden beschouwd². Dit principe is immers een logisch gevolg van de 'dubbele hoedanigheid van de vennoot' en de 'doelmaximalisatie'. Men had ook de prijs lager, dan wel hoger, kunnen zetten bij het begin van het boekjaar. Maar dit lijkt geen goed principe van bedrijfsbeheer: de coöperatie kan niet weten hoe de markt zich zal ontwikkelen en kan zo in cashflowproblemen komen.

Los van dit alles is een coöperatieve vennootschap (net zoals andere vennootschappen) onderworpen aan de vennootschapsbelasting.

Vrije toe- en uittreding

Een ander gevolg van de 'dubbele hoedanigheid' en 'doelmaximalisatie' is dat personen toetreden tot de coöperatie omdat ze de gemeenschappelijke behoefte ook hebben: dat ze nood hebben aan die dienstverlening, cfr. supra, of willen bijdragen aan het doel. Willen ze dat en kan de coöperatie deze extra vennoot voorzien in haar behoefte, dan treedt men toe. Indien de vennoot die behoefte niet langer heeft, bv. iemand gaat op pensioen in een werkerscoöperatie of de dienstverlening van een ondernemingscoöperatie voldoet niet langer aan de verwachtingen van de vennoot-onderneming, dan kan hij/zij uittreden. Uiteraard kan, en moet, de coöperatie zowel over de toe- als uittreding voorwaarden opstellen om de lange termijn van de coöperatie te vrijwaren.

Het is om deze reden dat in een coöperatieve vennootschap het kapitaal variabel is: personen kunnen 'vrij', naargelang de interne regels, toe- en uittreden³.

Goed bestuur

De essentiële focus van een bestuurder is om het even welke vennootschap ligt op het belang van de vennootschap. In een coöperatie is dit niet anders, maar wel bijkomend complex. Net omwille van hun dubbele hoedanigheid worden bestuurders van coöperaties nogal eens geconfronteerd met innerlijke conflicten: hun individuele belang als 'gebruiker' van de vennootschap spoort niet steeds met het vennootschapsbelang. Bestuurders van coöperaties dienen zich hiervan bewust te zijn. Ook daarom kan het aangewezen zijn om externe bestuurders aan te trekken.

Voor het overige zijn bestuurders van coöperaties onderworpen aan dezelfde regels en principes van bestuurdersaansprakelijkheid als bestuurders in andere vennootschappen.

Kan iedereen coöperatief ondernemen?

Niet iedereen kan coöperatief ondernemen. Dat staat buiten kijf. Men moet toch minstens iets van de zes coöperatieve waarden in zich hebben⁴ en zich kunnen vinden in de zeven coöperatieve principes⁵ (ICA). De

belangrijkste voorwaarden om als coöperatieve ondernemer te functioneren lijken⁶ voor ons:

- een 'coöperatieve cultuur' hebben: kunnen en willen samenwerken;
- een duidelijke en gedragen gemeenschappelijke behoefte/nood/uitdaging hebben/aanvoelen;
- die wordt ingevuld met een dito missie, visie en strategie;
- waarbij de belangen en verwachtingen van iedereen duidelijk zijn, en hoewel mogelijk verschillend, de coöperatie toch een gemene deler vindt in de 'gevraagde waardecreatie door de vennoten';
- de vennoten inzien dat er lusten en lasten, rechten en plichten zijn en dat het een zaak van geven en nemen is. Coöperatief ondernemen brengt uiteraard 'kosten' (zowel financieel als niet financieel) met zich mee, maar wellicht ook 'baten'. Het komt niet zelden voor dat vennoten enkel de 'kosten' tellen. Vrijbuitersgedrag is ook een groot risico in een coöperatie. En 'ledenbetrokkenheid' is allesbehalve een evidentie. Hoe groter de groep vennoten en hoe diverser de vennoten en hun verwachtingen, hoe groter de kans dat het op dit punt moeilijk verloopt.

Uiteraard zijn wij met de dienstverlening coöperatief ondernemen van Cera niet blind voor deze voorwaarden en uitdagingen. Wij stellen zeker niet dat een coöperatie steeds hét antwoord is. Integendeel. Maar bij sommige vraagstukken en bij bepaalde personen kan dat wel geval zijn.

De 7 ICA-principes

We vermelden hier ook de zeven ICA-principes⁷, die zijn ontstaan uit een bundeling van goede praktijken doorheen de geschiedenis van de coöperatieve beweging. Deze principes hebben, naast een ideologische component, een achterliggende economische grondslag.

Het is dan ook ontzettend belangrijk om deze niet letterlijk op te nemen binnen de regels van een coöperatie. Elke coöperatie moet deze principes zo goed mogelijk interpreteren en vertalen binnen haar ondernemingscontext, die bovendien kan wijzigen. Een voorbeeld: 'vrijwillig en open lidmaatschap' mag je niet interpreteren alsof iedereen zonder meer kan toe- en uittreden wanneer het hem of haar belieft. Integendeel, in het belang van de coöperatie moeten daar regels over gemaakt worden. Zo lijkt het niet meer dan logisch dat je in een werkerscoöperatie niet kan toetreden als je niet het juiste profiel hebt, er geen 'markt/ruimte' is voor extra economische activiteiten, je niet met de huidige groep van werkers-vennoten kan samenwerken etc. Of dat je regels maakt over uittredingen in een kapitaalintensieve coöperatie of een met langlopende engagements. Wederom, in functie van het gemeenschappelijke belang.

Deze principes vormen dus eerder een kompas voor coöperaties, het is dan ook onmogelijk ze te vertalen naar dwingende regelgeving voor alle coöperaties.

1. Vrijwillig en open lidmaatschap

Coöperaties hebben een sterk verenigingskarakter en worden daarom ook beschouwd als een ledenorganisatie⁸.

Dit hebben ze te danken aan hun open structuur om vennoten aan te trekken: men kan toetreden en participeren in het kapitaal zonder dat een statutenwijziging nodig is. Dit open lidmaatschap geeft een coöperatieve onderneming de troef dat het vlot mensen en middelen kan mobiliseren. Open lidmaatschap sluit evenwel niet uit dat er in de statuten strikte voorwaarden bepaald worden om vennoot te kunnen worden, cfr. supra.

2. Democratische controle door de leden

De democratische controle door de leden is een middel om ervoor te zorgen dat een coöperatie zich daadwerkelijk blijft focussen op de gemeenschappelijke noden van haar leden. Op deze manier kunnen de leden de visie en missie bewaken van hun coöperatie, kunnen ze een vijandige overname voorkomen en kunnen ze de lokale verankering van hun coöperatie vrijwaren. Een democratische controle hoeft trouwens niet te betekenen dat de coöperatie in al haar aspecten ook democratisch bestuurd wordt. Vaak is dit immers niet werkbaar, omdat het al te vaak kan leiden tot een patstelling in operationele beslissingen waar snelheid soms geboden is. Logischerwijs moet men ook een goed onderscheid maken tussen operationele en bestuurlijke beslissingen.

Het nodigt de coöperatieve ondernemers ook uit om vooraf goed na te denken welke stakeholders ze mee als vennoot willen betrekken bij de coöperatie: wie mee in bad zit, controleert immers mee de onderneming.

3. Economische participatie door de leden

Om ervoor te zorgen dat de coöperatie de behoeften van haar leden kan blijven vervullen, is het cruciaal dat deze leden ook economisch participeren in hun coöperatie. Alleen op die manier blijft er een band bestaan tussen eigenaarschap en gebruik en blijft de focus op gebruikerswaarde primeren boven die van de aandeelhouderswaarde. Een gezonde transactierelatie is ook noodzakelijk om als coöperatie de gewenste schaalvoordelen te realiseren waarop haar leden rekenen. Belangrijk hierbij is dat de coöperatie op haar leden kan blijven rekenen in goede en in slechte tijden. Ledenbetrokkenheid is dan ook een heel belangrijk werkpunt. Het zorgt ervoor dat vennoten investeren, controleren en niet in het minste belang: in hun transactierelatie als werker, leverancier, klant economische activiteiten aangaan. Of als burger blijven meewerken aan het gemeenschappelijke doel.

4. Autonomie en onafhankelijkheid

Coöperaties zijn ondernemingen in eigendom van hun leden en onder democratische controle door hun leden. Coöperaties zijn bijgevolg in hoofdzaak verantwoording verschuldigd aan hun leden. Deze autonomie en onafhankelijkheid is belangrijk om ervoor te zorgen dat de coöperatie haar focus houdt op het vervullen van de gemeenschappelijke behoeften van haar leden. Dit is meteen ook een belangrijke reden waarom het opnemen van externe investeerders in een coöperatie geen evidentie is: deze externe investeerders richten zich immers vaak eerder op de investeringswaarde en minder op de gebruikerswaarde van de coöperatie.

5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking

Coöperaties kunnen maar autonoom en onafhankelijk blijven werken op een democratische en economisch duurzame manier, wanneer zij gecontroleerd en (door sommigen be-)stuurd worden door leden die voldoende informatie 'krijgen' (aan zichzelf geven) en gevormd zijn in het coöperatieve ondernemen zelf. De financiële en coöperatieve geletterdheid van de leden is immers een randvoorwaarde voor een effectieve en kwaliteitsvolle controle. Bovendien is het belangrijk om als coöperatie het onderscheid tussen het individuele belang en het collectieve belang goed te kunnen duiden.

6. Coöperatie tussen coöperaties

Coöperaties hebben zichzelf steeds opnieuw uitgevonden doorheen tijd en ruimte. Toch is de coöperatieve beweging wereldwijd maar sterk geworden door een nauwe samenwerking tussen coöperaties onderling. De belangrijkste bedrijfseconomische logica hierachter schuilt in het feit dat het uitwisselen van informatie en ervaringen over dit specifieke businessmodel vaak kansen toont aan en valkuilen blootlegt voor co(ncu)llega-coöperaties. Op die manier is er sprake van externe schaalvoordelen binnen de coöperatieve beweging, wat ook de prikkel vergroot om onderling samen te werken: men begrijpt immers elkaars businessmodel als geen ander.

7. Aandacht voor de gemeenschap

Coöperaties focussen zich op de gemeenschappelijke behoeften van hun leden. Bovendien gebruiken de leden de coöperatie vaak ook om problemen binnen hun gemeenschap aan te snijden. De coöperatie is immers het economische vehikel van haar leden. De lokale verankering van controle en eigenaarschap bevestigt en versterkt deze focus.

Voor de Nationale Raad voor de Coöperatie erkende coöperatieve vennootschappen

In het vorige stuk verwezen we al naar de ICA-principes. Deze worden gebruikt als een kompas in de bedrijfsvoering van een coöperatie. In het Belgisch recht vinden we deze principes – gedeeltelijk – terug in de erkenningsvoorwaarden voor de Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC). Deze Raad werd opgericht in 1955⁹.

Een coöperatieve vennootschap kan bij Ministerieel Besluit voor de Nationale Raad voor de Coöperatie erkend worden¹⁰ 'wanneer hun werking en hun statuten in overeenstemming zijn met de coöperatieve beginselen, bedoeld in artikel 5 van de wet van 20 juli 1955'. 'Het voornaamste doel van de vennootschap is het verschaffen van een economisch of sociaal voordeel aan de vennoten ter bevrediging van hun beroeps- of persoonlijke behoeften. Daarnaast zijn er nog zeven andere voorwaarden. De meest bekende is wellicht dat 'het dividend op het maatschappelijk kapitaal, uitgekeerd aan de vennoten, mag niet hoger zijn dan 6 procent van de nominale waarde van de aandelen, na aftrek van de roerende voorheffing', een voorwaarde die in lijn ligt met de hierboven beschreven doelmaximalisatie.

Deze erkenning resulteert in een paar voordelen. De duidelijkste en meest bekende zijn:

- Een fiscale vrijstelling op de uitgekeerde dividenden voor natuurlijke personen. Tot eind 2017 waren enkel dividenden van erkende coöperaties voor een bedrag van 190 euro vrijgesteld van roerende voorheffing. Als de totaliteit aan uitgekeerde dividenden de vrijstelling van 190 euro overschreed, was de belastingplichtige wel verplicht om op zijn initiatief de dividenden op zijn belastingaangifte te vermelden. 'Het zomeraakkoord 2017' zorgt ervoor dat dit voordeel wordt verruimd naar alle vennootschappen en dat het totale bedrag wordt verhoogd naar 640 euro¹¹. Bijgevolg zal er voor het aanslagjaar 2018 bij de uitbetaling van coöperatieve dividenden 30 % roerende voorheffing ingehouden worden aan de bron. Deze ingehouden roerende voorheffing kan via de aangifte in de personenbelasting verreken worden met de verschuldigde personenbelasting (en desgevallend terugbetaald worden) tot een bedrag van maximaal 640 euro aan dividenden per belastingplichtige per jaar.
- Voor erkende coöperaties wordt er een uitzondering voorzien op de regel dat uitgekeerde dividenden in principe behoren tot de belastbare grondslag van de uitkerende vennootschap. De uitzondering zal met name gelden voor 'het gedeelte van de aan natuurlijke personen toegekende dividenden van door de Nationale Raad van de Coöperatie erkende coöperatieve vennootschappen dat niet meer bedraagt dan het geïndexeerde bedrag van 190 euro per natuurlijke persoon'¹².
- Vrijstelling prospectusverplichting: de Prospectuswet¹³ bepaalt sinds haar wijziging in 2014¹⁴ dat aandelen in NRC-erkende coöperaties vrijgesteld zijn van het opmaken van een prospectus voor zover aan de volgende voorwaarden is voldaan¹⁵:
  - de totale tegenwaarde van de aanbieding bedraagt minder dan 5.000.000 euro;
  - het maximumbedrag waarop kan worden ingeschreven in het kader van het aanbod (...) is beperkt zodat bij afloop van dit bod geen enkele vennoot aandelen in de coöperatie bezit voor een nominale waarde van meer dan 5.000 euro;
  - alle documenten met betrekking tot de openbare aanbieding de totale tegenwaarde van het aanbod vermelden en de drempel per vennoot.

Enkele typische vennootschapsrechtelijke kenmerken van de cvba

Een cvba is aan bijna alle vennootschapsrechtelijke, fiscale en administratieve regels onderworpen net als alle vennootschapsvormen. We lichten hier enkele aspecten eigen aan de cvba toe.

Vast en variabel kapitaal

Het begrip 'maatschappelijk kapitaal' heeft in een coöperatieve vennootschap geen andere betekenis dan in andere vennootschappen¹⁶. Het is vooreerst de uitdrukking van het vennootschapsvermogen dat een waarborgfunctie voor derden vervult, vervolgens is het ook het bedrag dat de

vennoten onderschreven hebben of waartoe zij zich willen verbinden.

Het kapitaal in een cvba bestaat uit een vast gedeelte, dat in de oprichtingsakte moet worden bepaald en dat onaantastbaar moet behouden blijven gedurende de hele duur van de vennootschap¹⁷. Daarnaast bestaat het kapitaal uit een variabel gedeelte, dat veranderlijk is ten gevolge van het in- en uittreden van vennoten. Het is een veranderlijk deel dat door allerlei bewegingen in positieve en negatieve zin zonder beperking kan wijzigen en zelfs volledig kan verdwijnen tot op het peil van het vaste gedeelte. Beide delen worden samengevoegd en maatschappelijk kapitaal genoemd dat in zijn geheel tot waarborg van de schuldeisers strekt en waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen vast en variabel. Het vaste en het variabele deel komen als dusdanig niet in de rekeningen en ook niet in de jaarrekening voor.

Aandelen ontstaan uit het lidmaatschap

In tegenstelling tot de nv en de bvba, waar de aandelen ontstaan uit de statuten, ontstaan de aandelen in een cvba uit het lidmaatschap. Bij de onderschrijving van aandelen in een cvba worden aandelen "gecreëerd", in tegenstelling tot andere vennootschappen waar het kapitaal vooraf vaststaat en "toegewezen" wordt. Dit is een uiting van zowel het intuïtu personae karakter van de coöperatie als van haar verenigingskarakter.

- Een coöperatie is een personenvennootschap, waar de vennoten toetreden op basis van de missie van de coöperatie en op basis van wat ze voor elkaar en voor de coöperatie kunnen betekenen. Dit heeft tot gevolg dat men slechts kan toetreden tot een coöperatieve vennootschap wanneer men bij naam vermeld wordt in de statuten of wanneer men voldoet aan de statutaire vereisten om vennoot te zijn¹⁸. Deze vereisten zijn verschillend naargelang het soort coöperatie.
- Tenzij de statuten dit anders bepalen, is het de Algemene Vergadering, het hoogste orgaan, dat beslist over de al dan niet toetreding van nieuwe vennoten. De aandelen zijn op naam en een coöperatie mag geen andere effecten uitgeven die maatschappelijke rechten vertegenwoordigen of die recht geven op een deel van de winst. Het uitgeven van obligaties kan enkel voor zover dit voorzien werd in de statuten¹⁹.
- Een coöperatie is een 'open' vennootschap met een onbeperkt kapitaal.

Het specifieke karakter van de aandelen in een coöperatieve vennootschap bestaat hierin dat ze onverbreekelijk verbonden zijn met het lidmaatschap²⁰. Ze kunnen niet zonder dit lidmaatschap bestaan en ze verdwijnen met het beëindigen ervan. Dus bij uittreding, uitsluiting, overlijden, faillissement, kennelijk onvermogen of onbekwaamheid verdwijnen de aandelen en ontvangen de rechthebbenden een waarde ervan, zoals bepaald door de artikelen 374, 375 en 376 W.Venn. De uitbetaling van een scheidingsaandeel is dus in geen geval te vergelijken met de inkoop van een aandeel vanwege de vennootschap. De inkoop van aandelen door een coöperatieve vennootschap is overigens

verboden.

Het Wetboek Vennootschappen²¹ verplicht coöperatieve vennootschappen om een aandelenregister bij te houden, dat dient te worden opgenomen in het dataregister conform de GDPR-regels.

- Bij 'doeleinde verwerking' kan bijvoorbeeld ingevuld worden: 'Om het vennotenregister op te stellen en bij te houden, om wettelijke en/of statutaire communicatie te kunnen voeren, om het dividend te kunnen uitbetalen'.
- Onder 'beschrijving veiligheidsmaatregelen' moet de coöperatie beschrijven hoe de inzage geregeld wordt, want elke vennoot mag het aandelenregister inkijken op de zetel van de vennootschap, maar zeker niet kopiëren.
- De duurtijd van de opslag van deze gegevens wordt wettelijk bepaald: deze persoonsinformatie moet bijgehouden worden tot vijf jaar na de vereffening van de vennootschap.

Eigen geschillenregeling

De klassieke geschillenregeling, zoals we die onder meer kennen voor de bvba²² en voor de nv²³, is niet van toepassing op de coöperatieve vennootschap.

De coöperatieve vennootschap heeft haar eigen uitsluitingsprocedure²⁴, waarbij een vennoot kan worden uitgesloten. Dit is een sui generis-regeling die ruimer is dan die van de klassieke geschillenregeling, doordat onder andere de statuten de oorzaken tot uitsluiting kunnen aangeven. De uitsluiting in een coöperatieve vennootschap zal ook worden uitgesproken door de algemene vergadering van de coöperatieve vennootschap zelf²⁵ en niet door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg zetelend in kortgeding, zoals in de geschillenregeling gebeurt.

Band tussen zeggenschap en aantal aandelen is doorgeknipt

Indien in de statuten van de coöperatieve vennootschap niets voorzien wordt over het stemrecht van de vennoten, geldt de suppletieve regeling²⁶ dat elk aandeel recht geeft op één stem.

Deze regeling kan in de statuten met de grootst mogelijke vrijheid worden aangepast. Enkele voorbeelden:

- Eén vennoot, één stem, ongeacht het aantal aandelen in zijn bezit. Dit democratische zeggenschapsprincipe is eerder logisch in een coöperatie. Dit heeft niet alleen een ideologische, maar ook een economische achtergrond. Dit wil uiteraard niet zeggen dat dit principe altijd aangewezen is. Als bijv. het risico heel ongelijk zou verdeeld zijn, lijkt het ons minder vanzelfsprekend dat de stemmen van personen die geen tot nauwelijks risico lopen de doorslag geven in een bepaalde risicovolle beslissing.
- Een combinatie van stemrecht per hoofd en per aandeel.
- Meervoudig stemrecht, al dan niet gemilderd door een stemkrachtbeperking.

Ook kunnen er verschillende categorieën van aandelen worden gecreëerd waar kan worden gedifferentieerd naar stemrecht.

De coöperatie in het nieuwe vennootschapsrecht

Hervorming vennootschapswetgeving

Deze bijdrage kadert in de hervorming van de vennootschapswetgeving. Op het moment van het schrijven van deze bijdrage is het "Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen" neergelegd in de Kamer. U vindt het volledige document terug op de website van de Kamer (www.dekamer.be, onder het Parlementair Document 54-3119/002).

De doorgedreven vereenvoudiging van het Wetboek van Vennootschappen leidt onder meer tot een beperking van het aantal vennootschapsvormen. Zo wordt de coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid (cvoa) afgeschaft. De coöperatieve vennootschap (cv) blijft echter als één van de basisvormen behouden.

De coöperatie krijgt haar eigenheid terug

De coöperatieve vennootschap (cv) krijgt 'haar oorspronkelijke eigenheid terug, nl. een onderneming op basis van het coöperatief gedachtegoed, zoals dat ligt vevat in de coöperatieve beginselen verwoord door de International Co-operative Alliance (ICA).¹²⁷

Evenwel beseft de wetgever dat het quasi onmogelijk is om de ICA-beginselen te vertalen in wetgeving, cfr. supra. Zoals we reeds stelden, moet elke coöperatie deze principes zo goed mogelijk interpreteren en vertalen binnen haar eigen specifieke en soms unieke ondernemingscontext. De wetgever voorziet hiertoe de mogelijkheid om gebruik te maken van 'de flexibiliteit van het wettelijke regime van de bv' behoudens een paar uitzonderingen die uitdrukkelijk zijn aangegeven²⁸.

Voor de omschrijving van de coöperatieve vennootschap inspireert de wetgever zich op de terminologie die de Europese wetgever hanteert bij de invulling van de Europese Coöperatieve Vennootschap (SCE) in de Verordening van de Raad (EG) nr. 1435/2003 van 22 juli 2003 betreffende het statuut voor een Europese Coöperatieve Vennootschap. Daar wordt een coöperatie in artikel 1 gedefinieerd als een onderneming met als voornaamste doel "aan de behoeften van haar leden te voldoen en/of hun economische en sociale activiteiten te ontwikkelen, met name door met haar leden overeenkomsten te sluiten betreffende de levering van goederen, het verrichten van diensten of het uitvoeren van werken (...).

De definitie van de cv, zoals we die terugvinden in het eerste artikel van Boek 6²⁹, luidt als volgt: "De coöperatieve vennootschap heeft tot voornaamste doel aan de behoeften van haar aandeelhouders te voldoen en/of hun economische en sociale activiteiten te ontwikkelen, onder meer door met haar aandeelhouders overeenkomsten te sluiten over de levering van goederen, de verrichting van diensten of de uitvoering van werken in het kader van de activiteit die de coöperatieve vennootschap uitoefent of laat uitoefenen. De coöperatieve vennootschap kan tevens tot doel hebben aan de behoeften van haar aandeelhouders te

voldoen en/of hun economische en/of sociale activiteiten te bevorderen middels een deelneming in één of meer andere vennootschappen.

Tevens vinden we een aantal bijzondere kenmerken van de coöperatie terug:

- Een coöperatie is per definitie meerhoofdig, want veronderstelt een samenwerking tussen – minstens 3 – vennoten³⁰.
- Er blijft de mogelijkheid om als vennoot toe en uit te treden zonder statutenwijziging³¹.
- De aandelen ontstaan uit het lidmaatschap en gaan teniet met dit lidmaatschap³².
- De geschillenregeling zoals voorzien voor de nv en de bv, is niet van toepassing op de cv³³. In de cv kunnen vennoten worden uitgesloten om een gegronde reden of omwille van een andere in de statuten vermelde oorzaak. De uitsluiting gebeurt door de A.V., voor zover de statuten deze bevoegdheid niet toewijzen aan het bestuursorgaan³⁴.
- Tenzij de statuten anders bepalen, heeft elke aandeelhouder eenzelfde stemrecht³⁵.

Vermeldenswaard is ook dat de erkenning van cv's voor de Nationale Raad voor de Coöperatie blijft bestaan.

Wat brengt de toekomst?

Cera, maar ook vele andere spelers in het ecosysteem rond coöperatief ondernemen, geloven in de meerwaarde van het coöperatieve model, zowel als antwoord op bepaalde maatschappelijke en economische uitdagingen (goederen en diensten die überhaupt of op een andere manier geproduceerd of vermarkt worden, ondernemers die samen bepaalde – economische, technologische, ecologische – uitdagingen aangaan of andere schaalvoordelen realiseren) maar zeker ook als alternatief organisatie-model: wanneer medewerkers ook, zowel psychologisch als formeel, mede-eigenaar zijn, dan leidt dit tot 'andere ondernemingen'. Dat hebben we doorheen onze dienstverlening coöperatief ondernemen al mogen ervaren bij diverse werkerscoöperaties. De auteurs wensen de lezers veel inspiratie bij het herkennen van coöperatief potentieel in hun dagelijkse praktijk en veel plezier en voldoening in het ondersteunen en begeleiden van deze coöperatieve ondernemers. Wij willen u daar ook graag bij ondersteunen.

¹ Over de economische en maatschappelijke meerwaarde van de diverse types coöperaties, zie o.a. HOLLEBECQ, H. (2015). Coöperaties: wat kunnen lokale besturen ermee? In: TerZake Magazine, 33(4) 29-34.

² VAN HULLE, A. en K., De coöperatieve vennootschap, in Reeks Notariële Praktijkstudies, Kluwer, 1996, p. 150-152.

³ Deze vrije toe- en uittreding maakt dat de tax shelter voor start-ups (zie Programmawet 10 augustus 2015, BS 18 augustus 2015, 53.834) gemakkelijk haar toepassing kan vinden voor startende cvba's.

⁴ De zes coöperatieve waarden zijn zelfredzaamheid, verantwoordelijkheidszin, democratie, gelijkwaardigheid, billijkheid en solidariteit.

⁵ JACOBS, L., & VAN OPSTAL, W. (2013) Wat is coöperatief ondernemen? In: Sampol, 2013/4.

⁶ VAN OPSTAL, W., COATES, A., UDDING, I., met

medewerking van Hollebecq, H., Jacobs, L. (2014). *Bouwstenen voor coöperatief ondernemen in Vlaanderen*. Brussel: ESF Agentschap Vlaanderen.

⁷ COECKELBERGH D., BOSSCHAERT M. EN JACOBS L., *Praktijkboek De vennootschap met sociaal oogmerk: twee decennia vso: theorie en praktijk (1995-2015)*, Kluwer 2016, p. 242-245.

⁸ In een coöperatie worden de begrippen vennoot, aandeelhouder, lid, coöperant ... door elkaar gebruikt om dezelfde hoedanigheid aan te duiden.

⁹ Wet 20 juli 1955 houdende instelling van een Nationale Raad voor Coöperatie, B.S. 10 augustus 1955.

¹⁰ KB 4 mei 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen, B.S. 17 mei 2016.

¹¹ Zie artikel 21, eerste lid, 14° van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen.

¹² <http://newsletter-nrc-cnc.be/index.php/nl-nl/spot-on/77-de-gevolgen-van-het-zomerakkoord>.

¹³ Wet van 16 juni 2006 op de openbare aanbidding van beleggingsinstrumenten en de toelating van beleggingsinstrumenten tot de verhandeling op een gereguleerde markt, B.S. 21 juni 2006.

¹⁴ Wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen, B.S. 7 mei 2014.

¹⁵ <http://www.coopburo.be/nieuws/wijziging-in-de-prospectuswet-voor-nrc-erkende-cooperaties-coopburo-licht-toe>

¹⁶ VAN HULLE, A. en K., *De coöperatieve vennootschap*, in Reeks Notariële Praktijkstudies, Kluwer, 1996, p. 150-152.

¹⁷ Dit vaste gedeelte kan evenwel gewijzigd worden door de A.V. op de wijze vereist voor de wijziging van de statuten, zie art. 425 W.Venn.

¹⁸ Art. 366 W.Venn.

¹⁹ Zie artikel 356 W.Venn.

²⁰ VAN HULLE, A. en K., *De coöperatieve vennootschap*, in Reeks Notariële Praktijkstudies, Kluwer, 1996, p. 171-174.

²¹ Art. 357 W.Venn. legt op welke gegevens moeten bijgehouden worden.

²² Zie art. 334-342 W. Venn.

²³ Zie art. 635-644 W. Venn.

²⁴ Zie art. 367 en 370 W.Venn. voor de cvoa en de cvba.

²⁵ Dit voor zover de statuten deze bevoegdheid niet aan een ander orgaan zouden toewijzen.

²⁶ Zie art. 382 W.Venn.

²⁷ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen van 4 juni 2018, Parl.St. Kamer 2017-18, nr. 54-3119/001, Memorie van toelichting, p. 4.

²⁸ Wetsontwerp 4 juni 2018, Parl.St. Kamer 2017-18, nr. 54-3119/001, Memorie van toelichting, p. 193.

²⁹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen van 4 juni 2018, Parl.St. Kamer 2017-18, nr. 54-3119/002, Boek 6, art. 6:1 §1.

³⁰ Wetsontwerp 4 juni 2018, Parl.St. Kamer 2017-18, nr. 54-3119/002, Boek 6, art. 6:4.

³¹ Wetsontwerp 4 juni 2018, Boek 6, art. 6:8-6:9.

³² Wetsontwerp 4 juni 2018, Boek 6, art. 6:10: In geval van overlijden, faillissement (...) wordt de aandeelhouder van rechtswege geacht uit te treden en hebben de erfgenamen, schuldeisers of vertegenwoordigers recht op de waarde van het scheidingsaandeel.

³³ Wetsontwerp 4 juni 2018, Boek 2, art. 2:59.

³⁴ Wetsontwerp 4 juni 2018, Boek 6, art. 6:11.

³⁵ Wetsontwerp 4 juni 2018, Boek 6, art. 6:3.

Colofon

Kernredactie: Katelijn Callewaert, Lode Agache (Grant Thornton Accountants en Belastingconsulenten), Patrick Vanden Bosch (Fiduciaire Antwerpen), Ria Verheyen (Grant Thornton Bedrijfsrevisoren).

Adviesraad: Eric Spruyt (Berquin Notarissen), Alain Claes en Jo Roseleth (Sherpa Law), Tim Baart (Advocatenkantoor Laga).

Eindredactie: Mieke Boone, mieke.boone@larciergroup.com

Verantwoordelijke uitgever: G. Glorieux, Hoogstraat 139, Loft 6, B-1000 Brussel.

Service center: U kunt ons bereiken op 0800 39 067 of via professional@larciergroup.com / www.larcierbusiness.com

© ELS Belgium nv, Hoogstraat 139, Loft 6, B-1000 Brussel.

De nieuwsbrief Accountancy & fiscaliteit is een nieuwsbrief van Larcier Business en verschijnt 44 keer per jaar.

Accountancy & fiscaliteit digitaal

Accountancy & fiscaliteit is een nieuwsbrief in print maar ook digitaal. De digitale versie is exclusief toegankelijk voor abonnees op www.thematax.be, Zo zoekt u makkelijk door alle jaargangen.

© Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag gereproduceerd, overgenomen of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De redactie streeft naar betrouwbaarheid van de gepubliceerde informatie, waarvoor ze echter niet aansprakelijk kan worden gesteld.